

1 | DE MOEDER VAN ALLE MISDAAD

Het gouden monster

Maart 2013, Dubai. De stadstaat aan de Perzische Golf, die deel uitmaakt van de Verenigde Arabische Emiraten, glinstert in het harde zonlicht. Om 10 uur 's ochtends is het al brandend heet in deze constitutionele monarchie onder leiding van sjeik Mohammed bin Rasjid Al Maktoem. In Baniyas Road, de krommende straat die het oude stadscentrum aan de monding van de Dubai Creek omgordt, verspreiden exotische kruiden en rijp fruit een onmiskenbaar oosters aroma: steranijs, kurkuma, koriander, galanga, dadels, vijgen, gekonfijte vruchten ... Voor de kleine ramen en lage deuren van de groothandels staan zakken rijst, pasta en zoete aardappelen. Achter het vuile glas van de rommelige vitrines liggen opeengestapelde felgekleurde dozen vol Chinese imitaties van westers snoepgoed zoals Mars, Bounty en Twix. De handelaars hoppen in hun lange, lichtgekleurde gewaden en wapperende baarden als kwaaië vlooiën in en uit hun winkeltjes en converseren luid met elkaar en met potentiële klanten. Hun schouders schokken, hun armen zwaaien, hun vingers vertellen het verhaal. In dit stadsdeel bevinden zich de soeks van Dubai, de traditionele, overdekte *places of commerce*, de handelsplaatsen. Die zijn hun traditionele oosterse charme ondertussen allang kwijt in de op commercialiteit en toerisme gerichte drang vooruit van dit sjeikdom. Het zijn moderne, *no-nonsense*plekken geworden waar harde business wordt bedreven en toeristen eender wat in de koopgrage maag wordt gesplitst.

Aan de Old Baladiya Street bevindt zich de *Gold Soukh*, een straat vol goudwinkeltjes, waar ook juwelen en diamanten worden verkocht. Er lopen opvallend veel vrouwen rond, toeristen uit Afrika, Azië, Europa, die luid kirrend van de ene glinsterende display naar de volgende fonkelende vitrine dartelen. Een groep Braziliaanse toeristen op leeftijd trekt als een allesvernietigende zwerm sprinkhanen langs de winkelramen, alles tot gruis fotograferend wat in hun weg komt. Aan de vitrine van de

Kanz Jewellery vergapen ze zich aan het nieuwste wereldwonder van Dubai: de Najmat Taiba, de grootste en zwaarste gouden ring ter wereld, zoals ontgensprekelijk aangetoond en bewezen door het certificaat van Guinness World Records dat onder het glimmende bakbeest is geplaatst en dat heel duidelijk *World Record* zegt. Het gouden monster van Dubai weegt niet minder dan 64 kilo en is voorzien van 5,17 kilo Swarovksi-stenen. De ring is officieel 2,5 miljoen euro waard en ziet er niet uit, net zoals de rest van deze omgeving. Smakeloos en patsurig zijn de woorden die de lading van het fenomeen Gold Soukh redelijk accuraat dekken: groot en glimmend, opbollend als het zeil van een karveel en vooral bijzonder onaantrekkelijk. Mooie dingen vind je in de winkels van de gouden straat niet. De uitstalramen liggen vol oosterse kitsch, zoals rare souvenirbeeldjes waarvan het goud niet echt op goud lijkt, plompe, opzichtige armbanden, knotsen van ringen en kronkelende halskettingen die als middeleeuwse maliënkolders het bovenlijf bedekken. Dit is Lesley-Ann Poppe country. Voor discretie, finesse en elegantie moet je dus niet in de Gold Soukh van Dubai zijn.

En tussen al dat goudgeweld liggen in plastic en karton verpakte geslepen diamanten. Ze zijn voorzien van certificaten die de kwaliteit van de diamant aangeven. Die certificaten zijn afkomstig van gerenommeerde internationale certificeringsbureaus als het International Gemological Institute (IGI), het Gemological Institute of America (GIA) en de Antwerpse Hoge Raad voor Diamant (HRD).

We lopen binnen bij Mukund Jewellers, waar een rist ingepakte diamanten met HRD-certificaten de etalage vullen. Een door de HRD gekeurde diamant, een ronde briljant van 1,5 karaat, kost er 20.000 euro. Een andere van 4 karaat met een betere kleur kost 50.000 euro.

‘Absoluut, dit is heel serieus, meneer, dit is geen rommel: dit zijn stenen die geslepen zijn in Antwerpen,’ zegt de Indiase verkoper achter de toonbank van Mukund met een prijzenwinnende brede glimlach die zelfs de meest wantrouwige klant overtuigt van de beste intenties van de Mukund-jongens. ‘Wij hebben winkels in Antwerpen en heel goede contacten met de Indiaas-Antwerpse families Mehta en Parikh. Stenen uit Antwerpen zijn de beste ter wereld. Je kunt die inderdaad ook in Antwerpen kopen, meneer, uiteraard. Maar daar is de prijs niet zo goed. Hier hebben we de beste prijs. U betaalt geen btw en wij betalen hier ook geen belasting. *Yes, yes, Antwerp cut. The best in the world.*’

Donetsk in de regen

Maart 2013, Antwerpen. In de Scheldestad geen zon, maar een mieze-rende zeikregen waarvan je weet dat die nooit zal stoppen. In het kleine diamantkwartier is het koud en grijs. Het lijkt in niets op *'the Best in the World'*, zoals de pr-dames en -heren van het Antwerp World Diamond Centre (AWDC), de beroepsvereniging van de Antwerpse diamantairs, hun stad proberen te verkopen. De *Square Mile* wordt deze onbetekende hap Antwerpen een beetje pretentieus genoemd door mensen die van deze plek meer willen maken dan hij is. Hardnekkig proberen ze het diamantkwartier te slijten als een plaats waar dromen bewaarheid worden, een *international place* voor de Davos- en Courchevel-jetset, te vergelijken met glanzende bestemmingen als Monaco of Sjanghai, waar wereldspelers, jetsetters en *captains of industry* en hun van merkenwinkels naar *boutique hotels* dartelende echtgenotes en minnaressen zich thuis voelen.

Dat zijn Antwerpen en zijn diamantkwartier natuurlijk niet. Om deze mondaine *Square Mile* te bereiken, moet je eerst door de Pelikaanstraat, die langs het monumentale gerestaureerde Centraal Station loopt en het verhoogde treinspoor richting Berchem volgt. Deze Pelikaanstraat is niet de Londense Bond Street of de Promenade des Anglais in Nice, maar eerder een achterafstraat in het Oekraïense Donetsk uit de jaren vijftig van de vorige eeuw: gore, elkaar in de weg zittende juwelen- en goudwinkeltjes met smerige vitrines vol rommel. Weinig uitnodigende, ongure koppen en breed geschouderde zwarte leren jassen achter de toonbank die tussen hun tanden iets in het Georgisch of Russisch sissen terwijl ze je met onvriendelijke ogen de winkel uit kijken. Het gros van de winkels hier is gesloten en gaat schuil achter lang geleden neergelaten, met graffiti en viezigheid besmeurde rolluiken. De straat en het trottoir zijn de sluikstortplaats van de buurt, waar je moet laveren tussen halfvolle bakken platgetrapte friet, lege drankblikken en hondendrollen. De luxe-auto's die permanent voor de onaangename handelspanden geparkeerd staan, maken duidelijk dat hier iets niet in de haak is, dat hier vreemde dingen gebeuren die niet passen in een normale economische logica.

Na de Pelikaanstraat moet je de even slordige Vestingstraat in, waar het dan na honderd meter naar links gaat. Hier klopt het hart van de mondiale handel in diamant. Drie smalle, korte, verkeersvrije straatjes

met klinkers: de Rijnstraat, de Hoveniersstraat en de Schupstraat. In dit als korte woorden op een scrabblebord liggende stratenpatroon houden een paar duizend diamantairs kantoor. Begin jaren tachtig werd hier een bomaanslag gepleegd die het leven kostte aan drie mensen en voor tientallen gewonden zorgde. Sindsdien is de diamantwijk niet meer van deze wereld. De Hoveniersstraat heeft zich afgekeerd van de rest van Antwerpen, afgeschermd met kille betonblokken, afgesloten door uit de grond oprijzende, autowerende palen, elektronische ogen en een politiepost die aan het begin van de straat is neergepoot. Hier komt niemand die er niet moet zijn. Het kwartier straalt ook niets uit, behalve de diepe desinteresse van de diamanthandelaars voor de esthetische en ethische kwaliteit van hun leef- en werkruimte. Alles is hier onopvallend, rauw en grijs. Lelijke, no-nonsensearchitectuur uit de jaren zeventig met bleke façades en daarachter kleine kantoortjes die als uitgedroogde honingraten op en naast elkaar liggen. Te midden van deze troosteloze middelmaat wordt geld verdiend omwille van het geld. Niets is hier hoog of groot als in Amerika, niets uitnodigend als in Italië, geen gebouwen van wereldberoemde architecten, geen *flamboyance* of elegantie. Geen goudkleurige Jaguars of Aston Martins met zwarte ruiten, geen doorhangende horloges van Cartier en zonnebrillen van Cerruti, zelfs geen onderbroeken van Dries Van Noten. Alleen flodderig geklede orthodoxe joden in keppeltjes en vet in het pak zittende, Indiase zakenmannen met lompe horloges aan hun dikke polsen en arrogante jonge zaakjeshonden vol koortsig brandende ambitie in hemdsmouwen ... Ze lopen af en aan, stoten elkaar af en enteren elkaar. Ze fluisteren, schudden met hun schouders en wapperen met hun handen: steelse afspraken en schuine deals, snel en ongezien. Niemand hoeft te weten wat hier gebeurt. En hier gebeurt veel.

In de hoeken van hun ogen

In 2003 werd in opdracht van het ministerie van Justitie de studie *Het meten van de kwetsbaarheid van legale economische sectoren voor de georganiseerde misdaad* uitgevoerd door onderzoekers van de Universiteit Gent. Dat onderzoek legde zeventien kwetsbare economische activiteiten in België bloot, maar vergat daarbij een beetje de open deuren:

advocaten, notarissen en boekhouders bijvoorbeeld werden niet behandeld. Wel in de opsomming zaten traditionele sectoren zoals de horeca met zijn onduidelijke cashgeldeconomie, de vleeshandel, de afvalophaling en -verwerking, reisagenturen, de wereld van de financiën en ... de diamantbranche met zijn niet-geregulariseerde manier van zakendoen en zijn zeer vertakte, parallelle internationale handelsnetwerk.

Diamant is uitermate geschikt voor zwarthandel en smokkel en biedt flinke voordelen voor de criminaliteit: diamanten zijn klein, gemakkelijk te vervoeren en te verbergen en zeer kostbaar.

‘Ik heb ze al in mijn kantoor gehad,’ zegt Eddy Elzas, ‘die gasten uit het oosten met hun koffers vol cash geld die diamant komen kopen. Ik zet ze iedere keer vriendelijk aan de deur.’

Zesduizend jaar geleden al, bij de extractie van ruw diamant uit de alluviale modder in het Indiase Golkonda, iets ten westen van het huidige Hyderabad, was diefstal het grootste probleem bij het ontginnen van de diamantvelden. De diamantzoekers die er – meestal onder dwang – aan het werk werden gezet om als truffelhonden door de modder te wroeten, probeerden de opgedolven diamanten in de eerste plaats voor zichzelf te houden en hadden de gewoonte de steentjes te verbergen onder hun tong of in de hoeken van hun ogen. Per ploeg van vijftig diamantzoekers zette men toen tot twintig opzichters in om de gestolen steentjes van het lijf van de zogoed als naakte diamantzoekers te plukken.

Het is daarna nooit echt anders geweest. Ook niet in Antwerpen. De afgelopen dertig, veertig jaar regent het hier schandalen. Steeds opnieuw raakt de Antwerpse diamantsector in opspraak en lopen er sjoemelende diamantairs tegen de lamp: fraude, smokkel, oplichting, bloeddiamanten, maar ook drugshandel, heulen met de georganiseerde misdaad en het witwassen van zwart en misdaadgeld. Met het in Antwerpen verhandelde diamant is er iets te vaak iets niet koosjer. Diamant wordt gesmokkeld of met fictieve exporten uitgevoerd. Witte diamanten worden zwart gemaakt, terwijl witte in zwart veranderen. Dure diamanten worden voor geen geld gekocht, terwijl stenen van lage kwaliteit of zelfs diamantgruis voor een fortuin van de hand gaan.

De diamantbranche is een schijnbaar autonome en immune enclave binnen de Belgische economie, die als ongrijpbare *dark matter* door het weefsel van de Belgische samenleving glijdt en waar de diamantairs nog

altijd, wars van enige ethiek of legaliteit, een zakenmentaliteit aan de dag leggen die nergens anders zou worden gedoogd.

Jarenlang was het gros van de diamanthandelaars in Antwerpen en ook in de rest van de wereld van Joodse afkomst. Belangrijke diamantairs van Belgische origine kon je op de vingers van één hand tellen. De Joodse diamantairs hebben zich nooit veel aangetrokken van de Belgische regels of de Belgische justitie. Hun loyaliteit ligt elders. Velen menen dat ze enkel verantwoording verschuldigd zijn aan de rabbinale rechtbanken. Pas als het echt niet anders kan, wordt een beroep gedaan op een van de vier Antwerpse diamantbeurzen die kunnen arbitrereren in bittere diamantgeschillen waarbij de ene handelaar een andere het vel van het lijf probeert te stropen. Dat gebeurt vaker dan je zou denken, want er zijn wel wat haaien actief in de diamanthandel die hun concurrenten rauw lusten. Ook beschikt de diamantwijk over een eigen rechtbank, die vroeger bijna wekelijks zittingen hield onder de auspiciën van de HRD (Hoge Raad voor Diamant), de vroegere belangenorganisatie van de diamantsector die nu is vervangen door het AWDC (Antwerp World Diamond Centre) – de huidige HRD is de certificeringspoot van het AWDC. Ook daar konden diamantairs onderling hun zaakjes regelen en ruzies bijleggen zonder de bemoeienis van de Belgische politie, justitie of ministeries van Economie en Financiën.

De Belgische overheden worden gemeden als de pest. Diamantairs stappen nooit uit vrije wil naar politie of justitie, want die betekenen immers alleen maar ellende. Niemand wil onderzoeksrechters of federale agenten over de vloer die in de boeken komen kijken (als die al bestaan), bankrekeningen controleren of kluizen opentrekken. Die ongewenste aandacht leidt immers bijna onvermijdelijk tot geïnteresseerde belastinginspecteurs die zich met de zaak komen bemoeien, waarop de fraudeschandalen volgen die de laatste decennia geregeld de aandacht van de publieke opinie trokken. Voorbeelden zijn het zwartgeldschandaal in de zaak-Kirchen uit de jaren tachtig, de affaire rond de Bank Max Fischer (BMF), de Russische zaak rond Golden ADA, het diamanten vastgoedschandaal van de familie Kaszirer, en ten slotte recentere zaken als de geheime diamantairsrekeningen bij de HSBC-bank en een van de grootste diamantfraudezaken ooit: Omega Diamonds.

Diamantairs willen vooral geen mensen over de vloer als de twee diamantspecialisten van de federale gerechtelijke politie (FGP): Agim De Bruycker en Johan Meulepas van de Centrale Dienst voor de Bestrijding van de Georganiseerde Economische en Financiële Delinquentie (CDGEFID). Zij hebben samen met hun diamantsectie al een aardige hoeveelheid diamantdossiers uitgezocht in opdracht van het Antwerpse parket.

‘Ondanks alle schandalen, gerechtelijke dossiers, financiële toegevingen en fiscale uitzonderingsmaatregelen van de overheid beteren de Antwerpse diamantairs hun leven niet’, zegt Johan Meulepas. ‘Ze blijven zoeken naar manieren om hun ruwe diamant, dat meestal goedkoop in artisanale ontginningsgebieden in de derde wereld is aangekocht, op slinkse en frauduleuze wijze naar Antwerpen te krijgen. Ze willen immers dat belastingen en taksen zo weinig mogelijk invloed hebben op hun winstcijfers en ze een maximale hoeveelheid zwart geld naar hun geheime cijferrekeningen in het buitenland kunnen blijven sluizen.’

‘Je mag nooit in veralgemeningen vervallen’, vult Agim De Bruycker aan. ‘Er zijn in de diamantsector ongetwijfeld veel goede zakenlui, maar met hen komen wij nooit in contact. Wij krijgen alleen te maken met de slechte spelers, de fraudeurs, de ontduikers en de oplichters. Na zoveel jaren en evenzoveel schandalen omtrent fraude, belastingontduiking en bloeddiamanten zou je verwachten dat er verbetering komt in de manier waarop de diamantairs zaken doen. Maar dat is niet zo, hun mentaliteit verandert niet.’

‘De diamanthandel is een discrete bedoening. Van de ontginning van ruw diamant tot de handel in geslepen diamant dat wordt gekocht door welgestelde klanten ... Niemand wil daar dat je je druk maakt over officiële ondertekende documenten, of dat je over transparantie in de handel begint. Diamanthandelaars geven vaak dit voorbeeld: een diamantair heeft een goede klant in Azië. Als hij tegen zijn klant zegt: “Sorry, maar vanaf nu moet alles in het wit, met facturen en officiële stenen”, dan loopt die klant meteen naar de concurrentie die het wel in het zwart wil doen. Niemand wil dus op een eerlijke manier werken. De diamantairs zeggen: “Het móét in het zwart. Wij móéten gewoon frauderen en zonder of met vervalste facturen werken, anders verdienen we onze boterham niet.”

Dat is uiteraard verpletterende onzin. Diamantairs moeten doorgaans

niet vechten om te overleven. Het is heel zeker dat de boterham van de gemiddelde diamantair zeer dik wordt belegd. Als je de ostentatieve rijkdom ziet waarin veel van die jammerende diamantairs leven – of het nu in het buitenland is, waar ze hun fortuin ver weg uit het zicht van de Belgische belastingdiensten oppotten, of in Wilrijk, waar ze hun luxe villa's in Little Bombay in Wilrijk hebben opgetrokken – dan lijkt niet de overlevingsstrijd hun drijfveer te zijn, maar eerder inheligheid en extreem winstbejag. En heeft het ook niet te maken met verregaand asociaal gedrag? Vloeit de frauderende ingesteldheid niet voort uit hun overtuiging dat zij niet hoeven te betalen voor de voordelen die de maatschappij waarin ze leven hun biedt, dat ze helemaal niets te maken hebben met de rest van de maatschappij, die zich wel naar de regels moet voegen? Veel buitenlandse diamantairs leven en werken in Antwerpen vanwege de professionele en financiële voordelen die ze hier genieten, zoals de vlotte leningspolitiek van banken en de relatieve veiligheid die de stad te bieden heeft. Maar schijnbaar zijn ze niet bereid om daar ook maar een euro voor bij te dragen. Het moet bijna gratis, terwijl de beveiliging van de diamanthandel en het diamantkwartier de Belgische overheid handenvol geld kost, geld dat uiteraard door de Belgische belastingbetaler wordt opgehoest.

‘Niet alle diamantairs zijn even rijk’, nuanceert De Bruycker. ‘Maar het gaat inderdaad niet om belastingdruk, maar eerder om nietsontziende, ongebreidelde zelfverrijking.’

In het diamantkwartier heerst een vrijbuitersmentaliteit, waar men vaak de mening is toegedaan dat de overheid de diamantairs vooral niets in de weg mag leggen bij het najagen van die allerlaatste dollar extra winst. Ethiek en legaliteit zijn bedoeld voor de rest van de samenleving, niet voor de diamanthandelaars. De *Square Mile* is dan ook al vele jaren een heus piratennest waar allerlei professionele systemen op volle toeren draaien om wetgeving en belastingverplichtingen zo vlot mogelijk te omzeilen.

Het diamantkwartier is ook zo'n beetje de moeder van alle misdaad in de Scheldestad geworden. Al decennialang worden hier alle denkbare vormen van burgerzinloze geldgrijsheid bedreven. Van belastingontduiking, fraude, zwarthandel en vervalsing van facturen en certificaten tot collaterale maar veel hardere vormen van criminaliteit, zoals handel in bloeddiamanten. Een dergelijke uitzonderingssituatie en de miljoenen

zwarte, witte en grijze euro's die heen en weer flitsen in dit minuscule stukje Antwerpen trekken uiteraard ook andere criminelen aan die maar al te vaak te situeren zijn in de donkere wereld van de georganiseerde misdaad. De vroegere Antwerpse procureur des Konings Bart Van Lijsebeth verklaarde, toen hij nog administrateur-generaal van de Staatsveiligheid was, dat de diamanthandel in Antwerpen eind vorige eeuw volledig ontwricht was door de illegale activiteiten van Oekraïense en Russische georganiseerde misdaadgroepen. In en rond het Antwerpse diamantkwartier hebben ondertussen zware jongens van allerlei slag en statuur rondgelopen, kantoor gehouden en *biznes* gedaan: heren met klinkende namen in de internationale misdaad zoals de Russische maffiabazen Boris Birsjtein en Sergei Michajlov, de Oekraïense criminele politicus Aleksandr Volkov, zakenmannen uit de onderwereld zoals Mosje Ben Ari, Rachmiel Brandwein en Riccardo Fanchini, de Pakistaanse drugstrafikant Fouad Abbas en witwassers uit het milieu van Nederlandse en Marokkaanse drugsorganisaties. Al deze figuren maakten in Antwerpen jarenlang gebruik van zwarte contacten, activiteiten en systemen die direct of indirect verbonden waren met het diamantkwartier.